

It was determined that the problematic aspects of the legal regulation of operative-search counteraction to the kidnapping of young people are as follows:

- absence of more severe punishment for committing the investigated type of crime in repeat or in combination with crimes that degrade other rights and freedoms of the person (for example, the systematic rape of a kidnapped kidnapper);
- not regulation of interaction between law enforcement agencies of different countries, which interacts during transnational kidnapping of young people;
- problems of the use of opportunities of secret freelancers during operational development of persons committing kidnapping of minors;
- the feasibility of introducing changes regarding the possibility of organizing ODS and NCDs against parents or legal representatives of a stolen young child on a flattened system of obtaining permits.

Analyzing these problematic issues, in our opinion, there is a need to introduce amendments and additions to such normative acts as: Criminal Procedure Code of Ukraine, Criminal Code of Ukraine Law of Ukraine "On Operational and Investigative Activity", Law of Ukraine "On National Police", Instruction on organization carrying out secret investigatory (search) actions and using their results in criminal proceedings, approved by the joint order of the General Prosecutor's Office of Ukraine, the Ministry of Internal Affairs, the SBU, the Administration of the State Border Guard Ministry of Justice of Ukraine from November 16, 2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5, departmental regulations.

Keywords: legal regulation, operative-search counteraction, kidnapping, minors.

УДК 343.71

В. В. Мацак

СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ВИКОРИСТАННЯ АУДІО- ТА ВІДЕОКОНТРОЛЮ ОСОБИ В ПРОЦЕСІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Статтю присвячено висвітленню сучасного стану розробки використання аудіо- та відеоконтролю особи в процесі протидії злочинності. Визначено наукові праці, у яких уперше згадується досліджувана проблематика, стан розробок за часів Радянського Союзу. До того ж приділено окрему увагу висвітленню вітчизняними вченими наукових досліджень щодо проблематики використання аудіо- та відеоконтролю особи в процесі протидії злочинності. Як висновок визначено питання, які на сьогодні потребують дальших наукових розробок.

Ключові слова: наукові розробки, аудіоконтроль особи, відеоконтроль особи.

Постановка проблеми. Особливе місце в правоохоронній діяльності займають різноманітні організаційні, технічні, виховні та інші засоби, зокрема оперативно-розшукові, використання яких забезпечує безпосереднє попередження та виявлення порушень законодавства, виявлення винних та подальше їх притягнення до юридичної відповідальності, а також усунення суспільно небезпечних та шкідливих наслідків злочинної діяльності [1]. Водночас опитані працівники правоохоронних органів зазначають, що на сьогодні серед усього різноманіття можливостей ОРД існує необхідність використання саме комплексу як оперативно-розшукових заходів, так і негласних слідчих (розшукових) дій, які в дальшому набудуть статусу повноцінних речових доказів. Наприклад, у таких злочинах як

наркозлочини, корупційна злочинність не можливо повноцінно зафіксувати злочинну діяльність без використання такого різновиду НРСД та ОРЗ, як аудіо- та відеоконтроль особи, оскільки саме результати їх проведення зможуть надати об'єктивну картину підготовки чи вчинення злочину. До того ж особливого значення в умовах сучасної кримінальної обстановки, реформування правоохоронної системи та європейської інтеграції набуває не тільки проблематика протидії злочинності й недопущення органами поліції злочинних посягань громадян, а й питання визначення здійснення вказаної діяльності, що залишилися недостатньо науково розробленими та практично апробованими. З огляду на зазначене актуальним є визначення стану наукової розробленості використання аудіо- та відеоконтролю особи в процесі протидії злочинності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Після прийняття КПК України вивченням різних аспектів аудіо- та відеоконтролю особи займалися вчені-процесуалісти та науковці у сфері оперативно-розшукової діяльності, зокрема: Ю. П. Алєнін, К. В. Антонов, О. М. Бандурка, В. Д. Берназ, О. Ф. Долженков, О. М. Дроздов, Ю. М. Дьомін, О. В. Капліна, С. В. Ківалов, А. М. Кислий, О. І. Козаченко, І. М. Козьяков, В. А. Колесник, В. П. Корж, Є. Д. Лук'янчиков, В. Т. Маляренко, Д. Й. Никифорчук, Д. Б. Сергєєва, В. Є. Тарасенко, О. Ю. Татаров, В. М. Тертишник, А. Н. Толочко, В. Г. Уваров, Л. Д. Удалова, В. В. Шендрік, В. Ю. Шепітько, Р. М. Шехавцов, О. О. Юхно та інші. Вказане приводить до необхідності визначення сучасного стану наукової розробки окресленого питання.

Формування цілей. Метою статті є визначення сучасного стану наукової розробленості використання аудіо- та відеоконтролю особи в процесі протидії злочинності, з'ясування наявних прогалин теоретичного характеру та надання авторського бачення щодо їх усунення.

Виклад основного матеріалу. Зміни кримінального процесуального законодавства в 2012 році призвели до того, що аудіо- та відеоконтроль на сьогодні як способи фіксації підготовки або вчинення злочинної діяльності можливо використовувати у двох площинах: як різновид оперативно-розшукових заходів і різновид негласних слідчих розшукових дій. Аналізуючи положення КПК України, Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», міжвідомчого та відомчого законодавства, можна дати висновок, що вони різняться лише за організаційно-правовою природою, а за тактичними основами проведення є ідентичними. Досліджуючи ж наукові розробки, висновуємо, що окреслена проблематика розглядалася в контексті не тільки оперативно-розшукової науки, а й кримінального процесу. З огляду на це розподілимо наукові праці на дві групи залежно від правового статусу дій/заходів, що здійснюється.

Використання аудіо- та відеоконтролю особи як різновиду способів отримання інформації про підготовку та злочинну діяльність розпочинає свою історію ще за часів Радянського Союзу. Адже саме в ті роки були винайдені перші аудіо- та відеофіксуючі пристрої, котрі, зокрема, починають впроваджуватися в правоохоронну практику. Відбувається остаточне відокремлення засобів ОРД від криміналістичних. Так, у 1970 році відбулося

об'єднання відділу оперативної техніки і зв'язку з науково-технічним відділом МВС, у результаті чого було створено Оперативно-технічне управління МВС УРСР та Відділення оперативної техніки, згодом реорганізоване у відділ. У складі Управління з'явилися нові структури: відділення з впровадження обчислювальної та організаційної техніки, ядерно-фізична лабораторія. Одним з головних напрямів роботи відділу оперативної техніки стала особиста участь співробітників у розкритті злочинів у складі оперативно-слідчих груп МВС. У вказаному підрозділі існував так званий 14 відділ, завданням роботи якого було виявлення інноваційної технології країн-противників та розробка новітньої техніки [2]. Зокрема, у практику документування злочинної діяльності осіб вводиться такий спосіб як аудіо- та відеоконтроль особи. Здебільшого вказані заходи відбуваються в спосіб статичного контролю особи (портативна техніка на ті роки тільки починала свій розвиток, та й передусім у контррозвідувальній діяльності). Проте вже в 1978 році Е. Вечернін, К. Скоромніков та В. Лещенко у навчальному посібнику «Використання оперативно-технічних засобів у діяльності апаратів БХСС» вперше розглядають окремі аспекти використання аудіо- та відеоконтролю особи [3].

Автори навчального посібника «Застосування відеозапису в оперативно-розшуковій та слідчій роботі» (1988 рік; В. Костиркін, Ю. Рогозін, М. Шматов та інші) окрему увагу приділили здійсненню відео- та аудіоконтролю особи [4]. До того ж питання використання аудіо- та відеоконтролю особи фрагментарно вивчалось у радянські часи в:

- навчальному посібнику В. Аتماжитова «Оперативно-розыскная деятельность органов внутренних дел»;

- навчальному посібнику Е. Вечерніна, К. Скоромникова та В. Лещенко «Использование оперативно-технических средств в деятельности аппаратов БХСС»;

- навчальному посібнику М. Каминского «Применение средств специальной техники аппаратами БХСС»;

- навчальному посібнику І. Козаченка «Тактика применения методов и средств оперативно-розыскной деятельности в профилактике и раскрытии преступлений»;

- науково-практичному посібнику А. Левкова та П. Ануфрієва «Использование средств специальной техники в работе уголовного розыска»;

- навчальному посібнику А. Лекаря та В. Гребельского «Оперативно-розыскная деятельность органов внутренних дел. Общая часть» тощо.

Починаючи ж з часів незалежності України, питання використання аудіо- та відеоконтролю особи починає доводити детально розроблюватись фахівцями та практиками оперативно-розшукової діяльності.

Зокрема, зазначимо, що протягом 90-х років ХХ ст. й до середини 2000-х років ХХІ ст. досліджуване питання висвітлено в:

- монографії авторського колективу (Л. Громовенко, Ю. Жаріков, І. Козаченко, Я. Кондратьєв, Ю. Орлов) «Одержання оперативно-розшукової інформації технічними засобами»;

- навчальному посібнику «Попередження і розкриття злочинів підрозділами карного розшуку» за заг. ред. Ю. Кравченка,
- навчально-методичному посібнику авторського колективу П. Артеменка та О. Золотаря «Застосування технічних засобів в оперативно-розшуковій діяльності органів внутрішніх справ»;
- низки курсу лекцій, зокрема «Сили і засоби оперативно-розшукової діяльності ОВС» П. Євдокімова; «Сили и средства оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел» Л. Титаренко, Н. Филиппенко, а також наукових статтях, серед яких «Методи проведення спеціальних заходів оперативно-технічними підрозділами» авторства Є. Саприки.

Водночас зазначимо, що наведений перелік наукових праць не є вичерпним, оскільки окремі організаційно-тактичні засади здійснення аудіо- та відеоконтролю досліджено в більшості навчальних посібників, монографіях, кандидатських дисертаціях та навчально-методичних працях, де розглядалися загальні аспекти ОРД або протидія різним видам злочинності.

Із середини 2000-х років питання здійснення аудіо- та відеоконтролю особи починає досліджуватися безпосередньо як предмет наукової розвідки, зокрема в:

- докторській дисертації С. Пенькова «Використання засобів в оперативно-розшуковій діяльності у протидії злочинності»;
- монографічному дослідженні Ю. Орлова «Застосування оперативної техніки в оперативно-розшуковій діяльності міліції (теорія і практика)»;
- лекції А. Морозова «Сили і засоби оперативно-розшукової діяльності ОВС»;
- наукових статтях М. Живко «Законодавче забезпечення застосування технічних засобів для отримання оперативно-розшукової інформації» та Ю. Орлова «Прогнозування застосування технічних засобів в оперативно-розшуковій діяльності» тощо.

Скажімо, С. Пеньков досліджує проведення аудіо- та відеоконтролю особи в контексті вивчення всього різновиду засобів ОРД, серед яких є оперативно-технічні, зокрема пристрої аудіо- та відеофіксації [5, с. 85]. Ю. Орлов, також вивчаючи оперативно-технічні засоби, розглядає тактичні особливості здійснення досліджуваного виду ОРЗ із погляду визначення особливостей застосування спеціальної техніки [6].

Водночас зауважимо, що на сьогодні відсутня комплексна наукова праця з дослідження проблематики здійснення аудіо- та відеоконтролю особи як різновиду оперативно-розшукових заходів.

Натомість, як різновид негласних слідчих (розшукових) дій питання здійснення аудіо- та відеоконтролю особи останнім часом привертає увагу науковців.

Відзначимо щодо цього докторську дисертацію С. Тагієва, у якій під час вивчення теоретичних засад проведення негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному процесі України досліджуються окремі аспекти проведення аудіо- та відеоконтролю особи, зокрема в контексті таких питань, як: зарубіжний досвід проведення негласних слідчих (розшукових) дій; концепція проведення негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному процесі

України; правове регулювання та підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному процесі України; засоби, що використовуються під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій; процесуальні повноваження суб'єктів кримінального процесу України щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій; значення та форми судового контролю за проведенням негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному процесі України; наукові підходи до класифікації проведення негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному процесі України; загальні положення про втручання у приватне спілкування та його різновиди; особливості фіксації ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій та збереження інформації, отриманої в результаті їх проведення; особливості організації і тактики проведення негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному процесі України [7]. Проте проблематика здійснення аудіо- та відеоконтролю особи усе ж таки не була окремим предметом аналізу вченого й розглядалася лише сукупно з основним предмет дослідження.

Аналогічного висновку можна дійти, проаналізувавши наукові праці Н. Гольдберг та Є. Шинкаренка. Зокрема, Н. Гольдберг, досліджуючи питання забезпечення конституційних прав та свобод громадян при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, визначає окремі аспекти аудіо- та відеоконтролю особи в контексті міжнародного досвіду забезпечення конституційних прав та свобод громадян при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій; організаційних особливостей забезпечення конституційних прав та свобод громадян під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій із залученням оперативно-технічних підрозділів.

Є. Шинкаренко при розгляді питання прокурорського нагляду за здійсненням оперативно-розшукової діяльності окремо визначає проблематику здійснення прокурорського нагляду за проведенням аудіо- та відеоконтролю особи, способи оптимізації організації такої діяльності.

Водночас опитані працівники кримінальної поліції визначили, що на сьогодні не досить науково обґрунтованими є положення щодо:

- організаційних особливостей здійснення аудіо- та відеоконтролю особи;
- способів оптимізації контролю за здійсненням аудіо- та відеоконтролю особи;
- тактичних особливостей здійснення аудіо- та відеокоонтролю особи;
- тактики залучення негласних позаштатних працівників до проведення аудіо- та відеоконтролю особи;
- особливостей забезпечення законності під час здійснення аудіо- та відеоконтрлю особи.

Висновки. З огляду на зазначене доходимо висновку, що на сьогодні інсує потреба комплексного дослідження з питань проведення аудіо- та відеоконтролю особи в процесі протидії злочинності.

Використані джерела:

1. Пеньков С. В. Засоби оперативно-розшукової діяльності підрозділів кримінальної поліції : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.09 . Харків, 2018. 40 с.

2. Кит Мелтон, Владимир Алексеенко. Шпионские страсти. URL : http://www.kalasnuykov.hu/dokumentumok/shpionskij-arsenal-istoriya-operativnoj-tehniki-specsluzhb_rulit_me_450649.pdf (дата звернення: 03.12.2018).
3. Вечернин Э. П. Использование оперативно-технических средств в деятельности аппаратов БХСС : пособие. М.: ВНИИ МВД СССР, 1978. 55с.
4. Костыркин В. Н., Рогозин Ю .С., Шматов М. А. и др. Применение видеозаписи в оперативно-розыскной и следственной работе : учебное пособие. Ташкент : ТВШ МВД СССР, 1988. 40 с.
5. Пеньков С. В. Місце та зміст окремих термінів у сфері застосування техніки в оперативно-розшуковій діяльності. *Право і безпека*. 2015. № 3 (58). С. 83–87.
6. Орлов Ю. Ю. Застосування оперативної техніки в оперативно-розшуковій діяльності міліції (теорія і практика) : монографія. Київ: КНУВС МВС України, 2007. 559с.
7. Тагієв С. Р. Теоретичні засади проведення негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному процесі України : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2016. 40 с.
8. Гольдберг Н. О. Забезпечення конституційних прав та свобод громадян при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій : дисертація ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків : ХНУВС, 2017. 254 с.
9. Шинкаренко Є. С. Прокурорський нагляд за додержанням законності при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій підрозділами Національної поліції : дисертація ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків : ХНУВС, 2018. 266 с.

Стаття надійшла до редколегії 03.12.2018

Мацак В. В. Состояние научной разработки использования аудио- и видеоконтроля лица в процессе противодействия преступности

Статья посвящена освещению современного состояния разработки использования аудио- и видеоконтроля лица в процессе противодействия преступности. В частности определены научные работы, в которых впервые сделаны упоминания об исследуемой проблематике, состояние разработок во времена Советского Союза. К тому же уделено отдельное внимание освещению отечественными учеными проблематики использования аудио- и видеоконтроля лица в процессе противодействия преступности. Как вывод определяются вопросы, которые сегодня нуждаются в дальнейших научных разработках.

Ключевые слова: научные разработки, аудиоконтроль лица, видеоконтроль лица.

Matsak V. The State of Scientific Development of the Use of Audio and Video Control of a Person in the Process of Counteracting Criminality

The article is devoted to the coverage of the current state of development of the use of audio and video monitoring of a person in the process of counteracting crime. In particular, it is determined that the mines of the criminal procedural legislation in 2012 led to the fact that audio and video monitoring today as a means of fixing the preparation or commission of criminal activity may be used in two ways: as a type of operative-search activities and a variety of secret investigative investigations. Analyzing the same provision of the CPC of Ukraine, the Law of Ukraine "On Operational and Investigative Activity", interagency and departmental legislation, one can conclude that they are distinguished only by the organizational and legal nature,

and on the tactical basis of conduct are identical to each other. The above has led to the fact that today, analyzing scientific developments, one can conclude that the outlined problem was considered in the context of not only operational intelligence, but also the criminal process. Taking into account the above, we will divide the scientific works into two groups, depending on the legal status of the actions / measures being implemented. Also noted are the scholarly works in which the first mention of the subject under study, the state of development during the Soviet Union was first made. In addition, special attention has been given to the coverage of scientific research on the use of audio and video monitoring of a person in the process of counteracting domestic crime by scientists. It has been determined that from the point of view of studying the issues of the implementation of audio and video control of a person as a type of operational-search activities, there is currently no comprehensive scientific work, but in recent years the problem of the implementation of audio and video control of a person as a kind of secret investigative (search) actions is increasingly being researched by scientists. The questions, which today, require further scientific developments in particular scientific positions concerning:

- organizational features of the implementation of audio and video control of the person;
- ways to optimize control over the validity of audio and video control of a person;
- tactical peculiarities of the implementation of audio and video of the person's control;
- tactics of the involvement of secret employees for the conduct of audio and video control of a person;
- the peculiarities of ensuring legality when conducting audio and video of a person's control.

It is stated that today the necessity of a comprehensive research on the issues of conducting audio and video of a person's control in the process of counteracting crime is insulating.

Keywords: scientific developments, audio control of a person, video control of a person.

УДК 343.98: 343.575

Д. А. Морозов

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ НЕЗАКОННОГО ПОСІВУ АБО ВИРОЩУВАННЯ СНОТВОРНОГО МАКУ ЧИ КОНОПЕЛЬ

У статті на підставі результатів аналізу теоретичних напрацювань сформульовано концептуальні підходи до формування криміналістичної характеристики незаконного посіву або вирощування снотворного маку чи конопель. Надано визначення поняття зазначеної дефініції та визначені її структурні елементи.

Ключові слова: версія, злочин, коноплі, криміналістична характеристика, кримінально-правова характеристика, снотворний мак.

Постановка проблеми. Незаконний посів або вирощування снотворного маку чи конопель (ст. 310 КК України) вирізняється особливою суспільною небезпекою.